

Voorwoord.

De vraag: hoe komt verzoening tot stand?

Hoe wordt – volgens de Bijbel – de verstoorde relatie tussen God en mensen weer goed?

Veel christenen zeggen:

Gods Zoon werd mens (Jezus) om plaatsvervangend de schuld voor onze zonden op zich te nemen en onschuldig onze straf voor ons te dragen op Golgotha! Hij heeft zo onze schuld betaald. Hierdoor kan God ons vergeven en kunnen wij zijn kinderen zijn.

Deze leer wordt in de theologie kortweg **'verzoening door voldoening (betaling)'** genoemd. Deze leer staat uitgebreid in kerkelijke belijdenissen en kom je in veel preken en boeken tegen. Men denkt zó stellig, dat deze verzoeningsleer in de Bijbel geleerd wordt, dat kritiek hierop door velen zelfs niet overwogen wordt.

Ook zelf heb ik deze – sinds de Reformatie – gangbare leer jarenlang met veel enthousiasme verkondigd! Maar ... al werkend als predikant drong de vraag zich al sterker bij me op: is deze vertrouwde leer wel zo bijbels als we denken?

Heel bijzonder: de Bijbel zelf riep twijfels op bij de 'vertrouwde leer'. Dat motiveerde vooral te vragen: wat leert de Bijbel nu werkelijk over verzoening? We lezen immers o.a.:

1. Adam en Eva worden na de zondeval het paradijs uit gezet en zullen sterven. Maar daarna lees je dat God 'gewoon' met mensen om gaat en mensen steeds wéér voor dezelfde keus zet: wil je Mij als jouw God aanvaarden? (zie Genesis 4:6,7). Als ze dat doen is het goed tussen God en die mensen. Waar staat in Genesis dat God bóó's is en dat voor verzoening zijn tóór'n gestild moet worden (via voldoening)?
2. Als Jakob zijn broer Ezau ontmoet, probeert hij zijn verkeerde daden tegenover Ezau te compenseren met geschenken (voldoening geven). Maar Ezau wil dat helemaal niet. Hij wil gewoon vergeven en weer als broers verder leven (Genesis 33:8-11). Nota bene een ongelovige (Ezau) kan en wil zo genadig zijn en vergeven (dus zonder compensatie)! En daar is niks mis mee. Wil en kan God dat niet? Waarom dan niet?
3. Bij de berg Sinaï misdraagt het volk Israëel zich (geschiedenis met het gouden kalf). Mozes doet voorbede: "Heer, vergeef het volk – schrap mij anders maar uit uw boek des levens". God zegt dan tegen Mozes: "Alleen wie tegen mij gezondigd heeft, schrap ik uit mijn boek" (Exodus 32:32,33). God zegt hier duidelijk tegen Mozes: 'Ik straf geen onschuldigen'! Elders lezen we: 'Wie dat wel doet krijgt God tegen zich' (bv. Exodus 23:7). Moeten we dan geloven dat God zelf dit (met Jezus) wel doet?
4. God leert ons in Spreuken 17:15: "wie een goddeloze vrijspreekt en wie een rechtvaardige beschuldigt – beiden zijn de HEER een gruwel". Maar ... volgens de traditionele verklaring beschuldigt en straft God een rechtvaardige (Jezus)! Daarmee zegt men dat God doet wat Hij zelf als gruwelijk veroordeelt! Spreuken 17:26 zegt: "Het is verwerpelijk om een onschuldige (vul in: Jezus) een boete op te leggen – een edel mens (vul in: Jezus) zweepslagen geven is in strijd met het recht". Mensen mogen dit niet doen, maar – volgens de Reformatorische leer – doet God dit juist wel als Hij Jezus (via mensenhanden) straft en vervloekt in onze plaats. Is dat niet raar?
5. "Vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven hen die ons iets schuldig zijn", staat in het Onze Vader (Matteüs 6:12). Ons vergeven en het vergeven van onze Vader moeten parallel lopen, volgens Jezus. Maar volgens de gangbare leer is die parallel er niet, want dan vergeeft God op basis van een compenserende betalings- of strafregeling (via Jezus), terwijl wij moeten vergeven zonder zo'n regeling.

6. Volgens de traditionele leer kan God alleen vergeven doordat Jezus plaatsvervangend onze schuld en straf betaalde. Maar in het onderwijs van Jezus, lees je daar niets van. Integendeel – we lezen dat de vader zijn weggelopen zoon bij berouw en terugkeer 'gewoon' hartelijk vergeeft en binnenhaalt (Lukas 15:20). Een koning scheldt zijn slaaf een grote geldschuld 'gewoon' kwijt uit medelijden (Matteüs 18:27). Beide keren heeft Jezus het duidelijk over God. Hoe kan men dan blijven beweren, dat voor God 'gewoon' schuld kwijtschelden onmogelijk is? Hoe is dat te rijmen?
7. Ook taalkundig knelt de eerlijke vraag: is Gods '*vergeving*' wel werkelijk *vergeving* te noemen, als onze schulden plaatsvervangend (door Jezus) 'voldaan' of 'betaald' zijn? Lijkt dit taalkundig gezien niet innerlijk tegenstrijdig?

Zo is er meer te noemen vanuit de Bijbel zelf. Daarnaast komen er ook veel kritische vragen vanuit filosofische, juridische of sociale hoek (zie hoofdstuk 21).

Toen ik hierop ging studeren vond ik het verbijsterend te ontdekken dat er in verleden en heden feitelijk nooit echt inhoudelijk antwoord op de kritiek is gegeven. Kritiek werd alleen afgewezen. Men had/heeft er **geen echt weerwoord** op. In hoofdstuk 1 citeer ik veel theologen die dit royaal of impliciet erkennen! Zij geven toe dat deze leer irrationeel is, maar volgens hen leert de Bijbel dit wel en moeten we dit daarom geloven. De vraag werd nu: moeten we geloven dat het evangelie van God en Jezus in de kern (verlossing, verzoening) irrationeel of onbegrijpelijk is??

Het tweede motief voor mijn studie was dat ik het enthousiasme over God mis bij veel gelovigen, hoewel de Bijbel veel over de vreugde van het geloof schrijft. Ik vroeg me lange tijd af: hoe is dat toch mogelijk? Het antwoord ligt volgens mij in de leer waarmee we geestelijk gevoed worden. Werkelijk blij zijn met het evangelie of met God kan niet, als je ergens (onbewust) denkt dat God op Golgotha eigenlijk iets wreeds of onnodigs liet gebeuren (want 'gewoon vergeven' was en is toch ook mogelijk)! Of als je (vaag) aanvoelt, dat God iets van ons vraagt wat Hij zelf niet doet – 'gewoon vergeven'. Ook dat het lastig is deze leer voor anderen helder te maken remt ons enthousiasme. Zo is er meer te noemen wat remt in de leer. Is de (kern)leer over de verlossing niet onhelder en staat dat de volheid van de Geest en het werkelijk trouw, bezielde en enthousiast geloven niet in de weg? Gaat er daardoor weinig kracht of radicaliteit uit van de westerse kerken? In levensheiliging 'schittert' de christenheid niet echt opvallend, zoals wel de bedoeling is (volgens Mat 5:16; Fil 2:14,15). Ook de zorg om de staat van de christenheid motiveerde mij dus tot deze studie.

Een derde motief was, dat deze traditionele leer afstotend werkt. '*Moet een onschuldige voor mijn schuld plaatsvervangend gestraft worden met zo'n gruwelijk lijden en sterven? Wil en kan God anders niet vergeven?*'. Zo werd mij een paar keer indringend gevraagd. Niet alleen door **christenen** die vanwege deze leer afhaakten van kerk en geloof. Er waren ook **'belangstellenden'** die Christus werkelijk als hun Heer wilden aannemen en volgen, maar vanwege deze (verplichte) verzoeningsleer toch **afhaakten**: '*als ik dat moet geloven ...*'. Zij vonden het plaatsvervangend onschuldig lijden zinloos en weersprekend en gingen heen! Dit raakte mij diep en drong me intens na te denken over de vraag **of God via de Bijbel werkelijk van ons vraagt deze leer te belijden en te verkondigen.**

Een vierde motief ligt in feite onder de andere drie motieven en geeft er een diepte-dimensie aan. Het gaat steeds om **de heel existentiële vraag: Is onze God zó?** Dat God op den duur toornig kan worden op mensen als ze (blijven) zondigen, kan iedereen begrijpen.

Maar is mijn God en Vader zó, dat Hij iemand, die serieus berouw heeft en zich bekeert, alleen kan vergeven als de straf toch (dan maar door een ander) gedragen en de schuld betaald wordt? ¹. Voldoet iemand anders straffen Hem dan echt? Ik voelde altijd al protest in mij opkomen als verkondigd werd *'dat Gods toorn gestild moest worden'* of zelfs *'dat Hij tot bedaren gebracht moest worden'* ². Gaat dit over onze God en zijn karakter? ³

En als God ons onze zonden vergeeft, maar ondertussen zijn Zoon er voor straft, lijkt het me terecht, dat je dan concludeert dat God in feite niet vergeeft.⁴ Dat is geen kwijtschelding. Als iemand dan 'verklaart': *'ja maar God straft in Jezus niet een ander maar Zichzelf'*, dan blijft de vraag net zo indringend: jezelf straffen met marteling en dood – met zelfkwellen – betaal je daarmee jezelf iets??? Dan kun je toch net zo goed (of beter!) gewoon vergeven! Dit zijn eerlijke vragen die je niet met wat goedwillendheid van tafel kunt vegen. Dat is helaas te vaak gebeurd en wordt nog steeds te makkelijk gedaan. Dit werd me steeds helderder. Al meer werd de **oprechte vraag** in feite: **is de leer van verzoening door voldoening eigenlijk niet gewoon beledigend voor mijn/onze hemelse Vader en voor Jezus?** Lange tijd drukte ook ik die vraag weg – want je wilt er niet aan dat we ons massaal zo zouden kunnen vergissen. Maar om daar helderheid over te krijgen moest ik die vraag tenslotte eerlijk aankijken! Dit vierde motief is eigenlijk mijn diepste drijfveer tot deze studie en dit boek geweest.

Een andere kijk en ervaringen ermee.

Met de vraag 'hoe komt verzoening met God tot stand?' ga ik door de hele Bijbel heen en ik hoop dat u al mee studierend ook ontdekt, dat de Bijbel ons **een andere en eenvoudige kijk op verzoening geeft**. Vergeving is bij God echt kwijtschelden: werkelijk afzien van straf en van vergoeding of compensatie voor geleden onrecht! Betaling van schuld is niet wat God wil en eist. Het gaat God om iets groters: om verlossing van de zonde zelf, van ons egocentrisch denken en doen. Dat is veel meer en moeilijker! Werkelijk verzoening ontstaat als onze harten veranderen, gevuld worden met liefde tegenover God en medemensen! Om dat krachtige meer werkelijkheid te laten worden – dáárvoor kwam Jezus. We kunnen worden als Hij. Jezus leefde in eenheid met God en beloofde ook ons te laten delen in die eensgezindheid met God.

Mensen die deze andere kijk op verzoening door krijgen zeggen: *'Dit is totaal anders, maar de Bijbel wordt glashelder en het beeld van God veel mooier dan ik ooit dacht'*. Anderen ervaren het als een Copernicaanse wending of een paradigmashift in hun kijk op God. Hoe je het ook noemt – het doet zeker meer recht aan de Bijbel en ons geloof wordt er gezonder en sterker van. Het hart van het evangelie is veel vitaler dan vaak verkondigd wordt.

Ik hoop en bid dat u, beste lezer, en veel anderen dit mee mogen ontdekken. Het vraagt inspanning om de Bijbel opnieuw te gaan lezen. Maar **beleven dat je uit de oude voorraadkamer (de Bijbel) nieuwe en oude dingen te voorschijn mag halen is feestelijk!** (Matteüs 13:52).

Tenslotte wil ik u wijzen op mijn website: www.jezusinons.nl.

¹ Een onbegrijpelijk axioma. Word ik onrechtvaardig, als hij mensen die mij kwaad deden vergeef en hen hun schulden kwijtscheldt als zij berouw tonen en een goede houding naar mij toe aan (lijken te) nemen. Waarom zou dat bij God wel zo zijn? (cf. Matteüs 18:27)?

² Zo wordt het echt gezegd. Bv door John Stott in zijn commentaar op Romeinen p. 130. Even eerder beweert hij: 'zich met iemand *verzoenen* betekent zijn of haar boosheid tot bedaren brengen', p. 128.

³ Deze vraag wordt nog sterker als je bedenkt dat deze verklaring van Golgotha pas sinds Luther en Calvijn (16^e eeuw) gangbaar geworden is.

⁴ In hoofdstuk 1 noem ik in een noot twee 'grote' christenen die dit eerlijk als conclusie opschreven.

Daar vindt u o.a. studies over de Gereformeerde Geloofsbelijdenissen. Ook kunt u via de website reageren of vragen stellen.

Ton de Ruiter, Enkhuizen, november 2009, Arnhem, juli 2017.